

СЕКЦІЯ 4 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО; ПРАВО ЄС; ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство

УДК 341.388:341.645

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-5-4>

МЕХАНІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ТРИБУНАЛІВ

Махаринець Дмитро Євгенійович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
maharinecdmitro@gmail.com
orcid.org/0009-0001-3587-0773

У цій статті *поставлено за мету* розглянути окремі аспекти механізму діяльності міжнародних трибуналів. Для досягнення мети та отримання відповідних результатів дослідження **використано таку сукупність методів**: історико-правовий, методи формальної логіки, компаративістський метод.

Результатами цієї діяльності є такі висновки. В історії міжнародного правосуддя за результатами воєнних конфліктів та війн функціонували такі міжнародні трибунали, як: Нюрнберзький трибунал, Міжнародний військовий трибунал для Східної Азії, Міжнародний трибунал з Югославії, Міжнародний трибунал з Руанди, Надзвичайні палати в судах Камбоджі, Спеціальний суд у справах Сьєрра-Леоне, Спеціалізовані судові палати та спеціалізована прокуратура щодо Косово, Міжнародний кримінальний трибунал для Сирії, Міжнародний залишковий механізм для кримінальних трибуналів. Їхня діяльність стала підґрунтям та передумовою для створення Міжнародного кримінального суду, заклала фундамент міжнародного правосуддя, сформувала низку міжнародно-правових понять та принципів у сфері міжнародного кримінального правосуддя.

Міжнародний кримінальний суд – це перший постійно діючий правовий інститут міжнародного правосуддя з переслідування осіб, звинувачених у системному здійсненні геноциду, злочинів проти людяності, миру та воєнних злочинів. Такий суд створений на основі Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1988 р. Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду у таких справах, як: справа щодо злочинів, вчинених на Майдані під час Революції Гідності; справа щодо воєнних злочинів і злочинів проти людяності, вчинених на її території, та вживає всіх необхідних заходів щодо сприяння діяльності такого трибуналу на території України. Питання щодо ратифікації Україною Римського статуту особливої актуальності набуває в умовах євроінтеграційних процесів та повномасштабного вторгнення РФ, оскільки ратифікація статуту дозволить Україні отримати права повноцінного члена Міжнародного кримінального суду, реформувати українське кримінальне законодавство, впровадити у систему правосуддя сучасні міжнародні стандарти та притягнути винних у воєнних злочинах до кримінальної відповідальності незалежно від посади, яку вони обіймають у країні-агресорі.

Ключові слова: міжнародне правосуддя, міжнародні трибунали, Міжнародний кримінальний суд.

MECHANISM OF ACTIVITY OF INTERNATIONAL TRIBUNALS

Makharynets Dmytro Evgeniyovych,
Candidate of Juridical Sciences,
Associate Professor at the Department of Criminal Law
and Administrative and Legal Disciplines
Academician Stepan Demyanchuk International University of Economics and Humanities
maharinecdmitro@gmail.com
orcid.org/0009-0001-3587-0773

This article focuses on certain aspects of the mechanism of international tribunals. To achieve the goal and obtain relevant research results, **the following combination of methods was used**: historical and legal methods, methods of formal logic, comparativist method.

The results of such activities are the following conclusions. In the history of international justice, such international tribunals as the Nuremberg Tribunal, the International Military Tribunal for East Asia,

the International Tribunal for Yugoslavia, the International Tribunal for Rwanda, the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, the Special Court for Sierra Leone, Specialized Trial Chambers and Specialized Prosecutor's Office for Kosovo, International Criminal Tribunal for Syria, International Residual Mechanism for Criminal Tribunals. Their activity became the basis and prerequisite for the creation of the International Criminal Court, laid the foundation of international justice, formed a number of international legal concepts and principles in the field of international criminal justice.

The International Criminal Court is the first permanent legal institution of international justice for the prosecution of persons accused of systematic genocide, crimes against humanity, peace and war crimes. This court is based on the Rome Statute of the International Criminal Court of 1988. Ukraine recognized the jurisdiction of the International Criminal Court in such cases as: the case regarding crimes committed on the Maidan during the Revolution of Dignity; the case regarding war crimes and crimes against humanity committed on its territory and takes all necessary measures to facilitate the activity of this tribunal on the territory of Ukraine. The issue of Ukraine's ratification of the Rome Statute becomes particularly relevant in the context of European integration processes and the full-scale invasion of the Russian Federation, since the ratification of the statute will allow Ukraine to obtain the rights of a full member of the International Criminal Court, reform Ukrainian criminal law, introduce modern international standards into the justice system, and bring those guilty of war crimes to justice. criminal liability regardless of the position they hold in the aggressor country.

Key words: *international justice, international tribunals, International Criminal Court.*

Вступ. Міжнародний трибунал – це спеціальні міжнародні судові органи або спеціальних судів у деяких країнах. Термін «трибунал» походить від латинського «tribunal» та означає «підвищення для посадових осіб». В історії людства відомими трибуналами стали інквізиційні трибунали католицької церкви, які були створені за ініціативи домініканського монаха Томаса де Торквемади та судили людей за «відьомство, ересь, богохульство». На українських територіях за часів панування Королівства Польського, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої діяли станові шляхетські апеляційні суди, які носили назву «трибунали». Так, у 1578 р. було створено Луцький трибунал, юрисдикція якого поширювалася на територію Брацлавського, Волинського та Київського воєводств. За часів радянського тоталітарного режиму діяли революційні трибунали (1917–1922 рр.) та військові трибунали (Chas News, 2022).

Створення та діяльність міжнародних кримінальних трибуналів у ХХ ст. зумовлена масштабними воєнними злочинами, злочинами проти людства та миру під час Другої світової війни та в окремих країнах у другій половині ХХ ст. та на початку ХІХ ст. (зокрема, станом на жовтень 2023 р. слідчі в Україні зафіксували понад 98 тис. воєнних злочинів з моменту повномасштабного вторгнення РФ на українську територію (Укрінформ, 2023). Наприклад, серед таких злочинів виділяють Холокост, систематичні вбивства, завдання тяжких тілесних ушкоджень, примусову працю, голод, тортури та інші форми насильства проти цивільного населення та полонених, систематичні та розгорнуті атаки на цивільну інфраструктуру, примусову депортацію, відмову в гуманітарній допомозі та ін.

Аналіз останніх досліджень у цій сфері здійснювався в межах історичного, публіцистичного, міжнародно-правового інтересу. Наукове осмислення механізму діяльності міжнародних трибуналів зосереджено на дослідженні різних аспектів такої діяльності, зокрема: юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів (Дрьоміна, 2006), проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту

Міжнародного кримінального суду (Кучевська, 2009), воєнні злочини у статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському статуті Міжнародного кримінального суду (Пилипенко, 2018), історія і перспективи діяльності Міжнародного кримінального суду (Щур, 2011) та інших.

Метою статті є дослідження окремих аспектів механізму діяльності міжнародних трибуналів, для чого необхідно вирішити такі завдання: здійснити історико-правовий огляд діяльності міжнародних трибуналів; визначити специфіку діяльності Міжнародного кримінального суду, дослідити особливості взаємодії України та Міжнародного кримінального суду.

Для досягнення поставленої мети та завдань було використано таку сукупність методів наукового дослідження: історико-правовий, методи формальної логіки, компаративістський метод.

1. Міжнародні трибунали ХХ–ХХІ ст.

Нюрнберзький трибунал – це перший міжнародний трибунал, який діяв у період з листопада 1945 р. по жовтень 1946 р. Слід зауважити, що про необхідність його створення було заявлено ще в 1941 р. у декларації за участю Великої Британії, Канади, Австралії, Нової Зеландії, ПАР, Бельгії, Франції, Югославії, Чехословаччини, Польщі, Нідерландів, Греції та Люксембургу.

У ході судового процесу розглядалися злочини проти людяності (поневолення, вбивства, переслідування за расовими, політичними та релігійними мотивами); злочини проти миру (ведення війни з порушенням міжнародних договорів); воєнні злочини (тортури та вбивства військовополонених, заручників, рабство, руйнація населених пунктів, пограбування приватної та громадської власності та ін.).

На початку роботи Нюрнберзького трибуналу кількість підсудних становила 24, проте Р. Лей покінчив з життям до початку судового процесу, а Г. Круппа визнали невиліковно хворим, тому справу стосовно нього припинили. За результатами судового розгляду до підсудних було застосовано такі види покарання, як смертна кара, довічне та строкове тюремне ув'язнення. Стосовно трьох підсуд-

них було винесено виправдальний вирок (Г. Фріче, Ф. фон Папена, Я. Шахт). Питання справедливості судового процесу в межах Нюрнберзького трибуналу залишається відкритим, адже це був «трибунал переможців над переможеними».

Важливим внеском до механізму діяльності міжнародних трибуналів за результатами Нюрнберзького трибуналу стало:

- вперше нормативно закріплено поняття «злочини проти миру» та перелік злочинів, які входили до такої категорії, зокрема планування та ведення агресивної війни;
- притягнення до кримінальної відповідальності за злочини проти людяності, включаючи масові вбивства депортації, Холокост та ін.;
- засудження за воєнні злочини – масовий терор мирного населення, вбивства військовополонених, знищення міст та ін.;
- закріплення принципу індивідуальної відповідальності;
- закладення фундаменту міжнародного правосуддя та встановлення стандартів судового розгляду, що стало підґрунтям для подальшого розвитку міжнародних трибуналів та Міжнародного кримінального суду.

Міжнародний військовий трибунал для Східної Азії (далі – Токійський трибунал) – це міжнародний трибунал, який розглядав воєнні злочини, злочини проти миру та людяності, які були вчинені японськими лідерами та військовими під час Другої світової війни в Тихоокеанському регіоні. Обвинувачення було висунуто 29 представникам керівництва Японії, проте за результатами своєї діяльності Токійський трибунал виніс вироків щодо 25 підсудних, оскільки двоє підсудних померли, один покінчив із життям та одного було визнано неосудним у зв'язку із психічною хворобою. Відповідно до обвинувальних вироків більшість підсудних було засуджено до смертної кари, довічного ув'язнення, позбавлення права обіймати посади в уряді, державних та військових структурах, конфіскації майна, накладання штрафів та ін. У ході своєї діяльності Токійський трибунал керувався такими принципами:

- юрисдикція поширювалася на всіх осіб, які обвинувачувалися у вчиненні воєнних злочинів та злочинів проти миру;
- діяла презумпція невинуватості, підсудні мали право на захист;
- незалежність трибуналу від впливу будь-якої держави;
- обмеження свідчень свідків у випадку, якщо це могло зашкодити свідку чи державі, яку свідок представляє;
- недоторканість права на справедливий процес;
- закріплення поняття воєнного злочину.

Важливим внеском до механізму діяльності міжнародних трибуналів за результатами Токійського трибуналу стало встановлення стандарту щодо:

1) компенсації військових збитків та відшкодування моральної і матеріальної шкоди, завданої воєнними злочинами, злочинами проти людяності і миру, який передбачав

в т.ч. і реконструкційну допомогу та інвестиції в економіку країн-жертв;

2) притягнення до відповідальності політичних та військових лідерів за злочини проти людяності, злочини проти миру та воєнні злочини (слід зауважити, що, на відміну від Нюрнберзького трибуналу, в межах такого судового процесу не розглядалися злочини, вчинені на релігійному ґрунті);

3) відновлення правопорядку в країні-агресорі;

4) міжнародно-правового захисту прав людини (Екологія. Право людини, 2023);

5) принципу індивідуальної відповідальності, який означає притягнення до відповідальності окремих осіб за власні дії, навіть якщо вони були представниками держави.

Отже, після Другої світової війни було створено два трибунали – Нюрнберзький трибунал і Токійський трибунал, які були створені з метою притягнення до відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності і миру, вчинені під час Другої світової війни представниками нацистської Німеччини та японськими військовими та вищими посадовцями. Слід зауважити, що хоча обидва ці трибунали було створено в один історичний період, проте вони відрізнялися за процедурою створення, за складом та результатами судового розгляду.

Міжнародний трибунал з Югославії (роки функціонування: 1993–2017 рр.) – це перший міжнародний кримінальний суд після трибуналів за результатами Другої світової війни. Його було створено для притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів під час війни в Югославії, яка супроводжувалася депортацією населення, етнічними чистками в Боснії, Косово, Хорватії. Склад трибуналу було утворено за вибором Генеральної Асамблеї ООН. Обвинувачення було висунуто стосовно 161 особи, за результатами судових розглядів кількість обвинувальних вироків становила 90. Серед підсудних осіб були найвищі державні посадовці та військові: президент Югославії С. Мілошевич, віце-президент Сербії В. Шешеля, сербський генерал Р. Младич, командувач силами боснійських хорватів С. Пральяк, перший президент Республіки Сербської Р. Караджич та ін.

Слід зауважити, що вперше Міжнародний трибунал з Югославії застосував принцип командної відповідальності/chain of command (унікальний інститут міжнародного кримінального права, відповідно до якого можна притягнути до кримінальної відповідальності командирів за дії підлеглих, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки між ними) (Ліскович, 2023) та зрушив акцент з імунітету вищих посадових осіб.

Міжнародний трибунал з Руанди було створено за проханням уряду Руанди у 1994 році стосовно політиків і військових народу хуту, які здійснили геноцид стосовно народу тутсі. Звинувачення було висунуто проти 96 осіб, 14 осіб було виправдано, 61 засуджено до різних строків ув'язнення, 10 справ передали під юрисдикцію національних судів Руанди, щодо 8 осіб звинувачення зняли.

Важливим внеском до механізму діяльності міжнародних кримінальних судів за резуль-

татами Міжнародного трибуналу з Руанди стало:

- визнання злочинів, вчинених у цій країні за участю вищих посадовців проти представників народу тутсі, геноцидом;

- введення поняття «суспільна відповідальність», яке передбачало притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які безпосередньо не скоювали злочини, але спонукали до їх вчинення (зокрема, представники ЗМІ, які здійснювали заклики до знищення народу тутсі).

Міжнародний залишковий механізм для кримінальних трибуналів створено ООН для притягнення осіб, винних у воєнних злочинах, злочинах проти людства та злочинах проти миру в Югославії та Руанді, які переходили від правосуддя в інших країнах (наприклад, гендиректора радіо в Руанді, яке пропагувало насилля та геноцид стосовно представників народу тутсі, Ф. Кабугу було заарештовано у Франції у 2020 р.).

«Гібридні трибунали» – це трибунали, які інтегровано у національну систему правосуддя з міжнародними елементами. До них належать: Надзвичайні палати у судах Камбоджі, Спеціалізовані судові палати та спеціалізована прокуратура щодо Косово, Спеціальний суд у справах Сьєрра-Леоне.

Надзвичайні палати у судах Камбоджі – це трибунал від ООН та Камбоджі, який було створено для розгляду злочинів, скоєних у Камбоджі під час режиму Червоних Кхмерів у 1970–1980-х рр., зокрема, геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, адже за часів правління Червоних Кхмерів від убивств, голоду та тяжкої праці загинуло близько 2 мільйонів камбоджійців. Трибунал мав на меті притягнути винних осіб до кримінальної відповідальності і сприяти справедливому судовому процесу, зміцнити принципи міжнародного правосуддя.

Спеціалізовані судові палати та спеціалізована прокуратура щодо Косово – це гібридний трибунал, який санкціонував їх створення та наділило юрисдикцією щодо злочинів проти людяності, воєнних злочинів, а також інших злочинів і правопорушень згідно із законодавством Косово.

Спеціальний суд у справах Сьєрра-Леоне мав на меті притягнення до відповідальності осіб за систематичні порушення норм гуманітарного права та був допоміжним органом Ради безпеки ООН (Громадський простір, 2023).

Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic (Трибунал ООН для Сирії) – це комісія, яку створила ООН для збору доказів про воєнні злочини у Сирії.

2. Взаємодія Міжнародного кримінального суду з Україною

Міжнародний кримінальний суд (рік заснування 2002 р.) – це перший постійно діючий правовий інститут міжнародного правосуддя з переслідування осіб, звинувачених у здійсненні геноциду, злочинів проти людяності, миру та воєнних злочинів. Основним нормативно-правовим актом, який забезпечує функціонування Міжнародного криміналь-

ного суду, є Римський статут Міжнародного кримінального суду 1988 р. (далі – Римський статут). До юрисдикції Міжнародного кримінального суду належать системні воєнні злочини, суд діє на основі принципу комплементарності, тобто розглядає воєнні злочини у випадку, якщо держава-учасниця чи держава-заявник не спроможна сама вирішити це питання.

Право на звернення до Міжнародного кримінального суду мають держави-учасниці, прокурор Міжнародного кримінального суду, Рада Безпеки ООН та інші держави через визнання юрисдикції цього суду щодо конкретної ситуації. Відповідно до пн. 2 ст. 12 Римського статуту «У випадках, передбачених пунктом (а) або (с) статті 13, Суд може здійснювати свою юрисдикцію, якщо одна або декілька зазначених нижче держав є учасниками цього Статуту або визнали юрисдикцію Суду відповідно до пункту 3: а) держава, на території якої мало місце відповідне діяння, або, якщо злочин було вчинено на борту морського чи повітряного судна, держава реєстрації цього морського або повітряного судна; б) держава, громадянином якої є особа, яку обвинувачують у вчиненні злочину» (ООН, 1988).

Наприклад, Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду з таких справ, як:

- справа щодо злочинів, вчинених на Майдані під час Революції Гідності (у період 12.11.2013 р. по 22.02.2014 р.);

- справа щодо воєнних злочинів і злочинів проти людяності, вчинених на її території (у період з 20.02.2014 р. і дотепер).

Нині на території України працюють слідчі, криміналісти та персонал підтримки Міжнародного кримінального суду, українська держава взяла на себе обов'язок співпрацювати з Міжнародними кримінальним судом та виконувати його рішення в межах цих заяв.

Також Міжнародний кримінальний суд має право за власної ініціативи відкривати провадження щодо зазначеної категорії справ. Наприклад, 17.03.2023 р. Міжнародним кримінальним судом було видано міжнародні ордери на арешт президента рф та російської дитячої омбудсменки рф у справі про депортацію українських дітей, що є ознакою геноциду українського народу.

Україна підписала Римський статут у 2020 р., проте так і не ратифікувала його. Зокрема, у 2001 р. Конституційний Суд України виніс постанову, відповідно до якої «повна ратифікація статуту суперечила би окремим положенням Розділу VIII Конституції України «Правосуддя». Проте вже у 2019 р. відповідні зміни було внесено до такого розділу Конституції і за прийнятими нормами «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду» (Верховна Рада України, 1996 р.). А в 2022 р. було прийнято відповідні зміни до законодавства України (наприклад, до Розділу IX-2 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» (Верховна Рада України, 2012)),

що сприяло можливості створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні.

Питання щодо ратифікації Україною Римського статуту особливої актуальності набуває в умовах євроінтеграційних процесів та повномасштабного вторгнення РФ. Зокрема, ратифікація Україною Римського статуту – це один із прямих обов'язків держави у відповідності до угоди про Асоціацію з ЄС (2014 р.). Проте в нашій державі окремі особи припускають, що ратифікація Римського статуту дозволить РФ фальсифікувати справи та докази причетності українських військових до вчинення воєнних злочинів, залучати представників іноземних громадських організацій до поширення фейкової інформації та подання заяви до Міжнародного кримінального суду стосовно українських військових. Що є хибними припущеннями, оскільки Римський статут дає право Міжнародному кримінальному суду розглядати справи (в т.ч. і за власної ініціативи) щодо геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та злочинів агресії в тому випадку, коли уряд держави та військове керівництво заохочують військовослужбовців вчиняти воєнні злочини та не вживають дієвих заходів щодо притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Також ратифікація Римського статуту дозволить, окрім обов'язків, які на себе фактично взяла Україна відповідно до заяв, отримати і права повноцінного члена Міжнародного кримінального суду (зокрема, вносити необхідні зміни до статуту), реформувати українське кримінальне законодавство (наприклад, ввести нормативно визначене поняття «агресія», передбачити такий вид кримінальної відповідальності, як «командна відповідальність», закріпити склад злочину «злочин проти людяності» та ін.), впровадити у систему правосуддя сучасні міжнародні стандарти.

Висновки. У ХХ–ХХІ ст. у системі міжнародного правосуддя було сформовано та діяли такі міжнародні трибунали, як Нюрнберзький трибунал, Міжнародний військовий трибунал для Східної Азії (Токійський трибунал), Міжнародний трибунал з Югославії, Міжнародний трибунал з Руанди, Надзвичайні палати у судах Камбоджі, Спеціальний суд у справах Сьєрра-Леоне, Спеціалізовані судові палати та спеціалізована прокуратура щодо Косово, Міжнародний кримінальний трибунал для Сирії, Міжнародний залишковий механізм для кримінальних трибуналів. Діяльність вказаних міжнародних трибуналів стала підґрунтям та передумовою створення Міжнародного кримінального суду, закладанням фундаменту міжнародного правосуддя, формування таких міжнародно-правових понять та принципів, як: злочини проти миру, злочини проти людяності, воєнні злочини, геноцид, закріплення принципів індивідуальної, колективної та суспільної відповідальності, компенсація матеріальної та моральної шкоди, порушення імунітету найвищих посадовців та військових. Частиною міжнародних трибуналів було інтегровано у систему національного законодавства відповідних країн, частина діяла на міжнародному рівні, представляючи інтереси переможців у тих чи інших воєнних конфліктах та війнах.

Міжнародний кримінальний суд – перший постійно діючий правовий інститут міжнародного правосуддя з переслідування осіб, звинувачених у системному здійсненні геноциду, злочинів проти людяності, миру та воєнних злочинів, діє на основі Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1988 р. Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду з таких справ, як: справа щодо злочинів, вчинених на Майдані під час Революції Гідності (у період з 12.11.2013 р. по 22.02.2014 р.); справа щодо воєнних злочинів і злочинів проти людяності, вчинених на її території (у період з 20.02.2014 р. і дотепер). Питання щодо ратифікації Україною Римського статуту особливої актуальності набуває в умовах євроінтеграційних процесів та повномасштабного вторгнення РФ, оскільки ратифікація статуту дозволить Україні отримати права повноцінного члена Міжнародного кримінального суду, реформувати українське кримінальне законодавство, впровадити у систему правосуддя сучасні міжнародні стандарти та притягнути винних у воєнних злочинах до кримінальної відповідальності незалежно від посади, яку вони обіймають у країні-агресорі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дрьоміна Н.В. Юрисдикція міжнародних кримінальних судів і трибуналів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / кер. роботи М.Ю. Черкес. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2006. 17 с.
2. Конституція України 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4761> (дата звернення: 15.09.2023).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України 13.04.2012 р. № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n5091> (дата звернення: 11.09.2023).
4. Кучевська С.П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів : ЛьвДУВС, 2009. 22 с.
5. Ліскович М. Україна та Римський статут: чому треба ратифікувати цей договір? *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3691045-ukraina-ta-rimskij-statut-comu-treba-ratifikuвати-cej-dogovir.html> (дата звернення: 15.09.2023).
6. Пилипенко В.П. Воєнні злочини в статутах міжнародних кримінальних трибуналів та Римському статуті Міжнародного кримінального суду «правові системи». *Науково-практичний електронний журнал*. № 1/2. 2018. С. 446–473.
7. Римський Статут Міжнародного кримінального суду : Статут. Організація Об'єднаних Націй. 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#top (дата звернення: 17.09.2023).
8. Слідчі вже зафіксували понад 98 тисяч воєнних злочинів, вчинених РФ в Україні, – Клименко. *Мультимедійна платформа іномовлення України Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3779549-slidci-vze-zafixuvati-ponad-98-tisac-voennih-zlociniv-vcinenih-rf-v-ukraini-klihenko.html> (дата звернення: 11.10.2023).
9. Спеціальний міжнародний трибунал щодо злочину агресії РФ проти України немає аналогів в історії або чим він відрізняється від усіх попередніх. *Громадський простір*. URL: <https://www.prostir.ua/?library=spetsialnyj-mizhnarodnyj-trybunal-schodo-zlochynu-ahresiji-rf-proti-ukrajiny-nema-je-analohiv-v-istoriji-abo-chym-vin-vidriznyajetsya-vid-usih-porednih> (дата звернення: 11.09.2023).
10. Токійський трибунал як механізм притягнення до відповідальності за наслідками Другої світової війни. *Екологія. Право людини*. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/>

tokijskyj-trybunal-yak-mehanizm-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-za-naslidkamy-drugoyi-svitovoyi-vijny/ (дата звернення: 13.09.2023).

11. Що таке трибунал і як проходили найвідоміші процеси в історії. Згадуємо Нюрнберзький, Токійський та трибунал зі злочинів у колишній Югославії. *Chas News*. URL: <https://chas.news/past/scho-take-tribunal-i-yak-prohodili-naividomishi-protsezi-v-istorii> (дата звернення: 14.10.2023).

12. Щур Б.В. Діяльність міжнародного кримінального суду: історія і перспективи. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. № 6. 2011. С. 106–109.

REFERENCES:

1. Dromina, N.V. (2006). Yurysdyktsiia mizhnarodnykh kryminalnykh sudiv i trybunaliv [Jurisdiction of international criminal courts and tribunals]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11 / ker. roboty M.Yu. Cherkes; Nats. un-t «Odeska yurydychna akademiiia». Odesa, 2006. 17 s. [in Ukrainian].
2. Konstytutsiia Ukrainy 28.06.1996 r. № 254k/96-VR Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4761>.
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy 13.04.2012 r. № 4651-VI Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n5091> [in Ukrainian].
4. Kuchevska, S.P. (2009). Problemy harmonizatsii zakonodavstva Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist ta Statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu [Problems of harmonization of Ukrainian legislation on criminal responsibility and the Statute of the International Criminal Court]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 Lviv: LvDUVS. 22 s [in Ukrainian].
5. Liskovykh M. Ukraina ta Rym'skyi statut: chomu treba ratyfikuvaty tsei dohovir? [Ukraine and the Rome Statute: why should this treaty be ratified?]. *Ukrinform*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3691045-ukraina-ta-rimskij-statut-comu-treba-ratifikuвати-cej-dogovir.html> [in Ukrainian].
6. Pylypenko, V.P. (2018). Voienni zlochyny v statutakh mizhnarodnykh kryminalnykh trybunaliv ta Rym'skomu statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu «pravovi systemy» [War crimes in the statutes of international criminal tribunals and the Rome Statute of the International Criminal Court "legal systems"]. *Naukovo-praktychnyi elektronnyi zhurnal*. № 1/2. S. 446–473 [in Ukrainian].
7. Rym'skyi Statut Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu: Statut. Orhanizatsiia Obiednanykh Natsii. 17.07.1998 r. Retrieved

from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#top [in Ukrainian].

8. Slidchi vzhe zafiksuvaly ponad 98 tysyach voiennykh zlochyniv, vchynenykh RF v Ukraini, – Klymenko [Investigators have already recorded more than 98,000 war crimes committed by the Russian Federation in Ukraine – Klymenko]. *Multymedina platforma inomovlennia Ukrainy Ukrinform*. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3779549-slidci-vze-zafiksuvali-ponad-98-tisac-voennih-zlochiniv-vcinenih-rf-v-ukraini-kli-menko.html> [in Ukrainian].

9. Spetsialnyi mizhnarodnyi trybunal shchodo zlochynu ahresii rf proty Ukrainy nemaie analogiv v istorii abo chym vin vidrizniaetsia vid usikh poperednikh [The special international tribunal regarding the crime of Russian aggression against Ukraine has no analogues in history or how it differs from all previous ones]. *Hromadskiyi prostir*. Retrieved from: <https://www.prostir.ua/?library=spetsialnyj-mizhnarodnyj-trybunal-scho-do-zlochynu-ahresiji-rf-proty-ukrajiny-nemaie-analogiv-v-istoriji-abo-chym-vin-vidriznyajetsya-vid-usih-poperednikh> [in Ukrainian].

10. Tokiiskiy trybunal yak mekhanizm prytiagnennia do vidpovidalnosti za naslidkamy Druhoi svitovoi viiny [The Tokyo Tribunal as a mechanism of prosecution for the consequences of the Second World War]. *Ekolohiia. Pravo liudyny*. Retrieved from: <http://epl.org.ua/eco-analytics/tokijskyj-trybunal-yak-mehanizm-prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-za-naslidkamy-drugoyi-svitovoyi-vijny/> [in Ukrainian].

11. Shcho take trybunal i yak prokhodyly naividomishi protsesy v istorii. Zghaduiemo Niurnberzkyi, Tokiiskiy ta trybunal zi zlochyniv u kolyshnii Yuhoslavii [What is a tribunal and how did the most famous trials in history take place. We recall the Nuremberg, Tokyo and the tribunals for crimes in the former Yugoslavia]. *Chas News*. Retrieved from: <https://chas.news/past/scho-take-tribunal-i-yak-prohodili-naividomishi-protsezi-v-istorii> [in Ukrainian].

12. Shchur, B.V. (2011). Diialnist mizhnarodnoho Kryminalnoho sudu: istoriia i perspektyvy [Activities of the International Criminal Court: history and prospects]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*. № 6. S. 106–109 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.11.2023
The article was received 08 November 2023